

Adabiyot

I qism

5

Q. Yoʻldoshev, S. Qambarova, D. Toʻxliyeva, N. Yusufjonova, O. Olimjonov

Adabiyot 5-sinf I qism

Yangi nashr

Umumiy oʻrta taʼlim maktablari uchun darslik

Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab taʼlimi vazirligi
nashrga tavsiya etgan

MAKTABGACHA
VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGI

Toshkent – 2024

UO'K 821.09:373.3.016(075.3)
KBK 83.3+74.202ya72
A 29

Adabiyot 5-sinf (1-qism) [Matn] : darslik / Q.B. Yo'ldoshev,
O.O. Olimjonov, N.N. Yusufjonova, S.I. Qambarova, D.B. To'xliyeva;
muharrir X.A. Ibrohimov. – Toshkent: Novda Edutainment, 2024. – 100 b.

Mas'ul muharrir:

Qunduzoy Husanboyeva – pedagogika fanlari doktori, professor.

Taqizchilar:

Mahfuza To'ychiyeva – Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

Shahodat Abdullayeva – Toshkent shahri Chilonzor tumanidagi 114-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi, Xalq ta'limi a'lochisi.

Gulshan Rahimova – Xorazm viloyati Urganch shahridagi 1-sonli ixtisoslashtirilgan maktab-internatining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.

Nasiba Nig'matxo'jayeva – Toshkent shahri Chilonzor tumanidagi 90-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.

Xosiyat Matyakubova – Toshkent shahri Yakkasaroy tumanidagi 48-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi, Xalq ta'limi a'lochisi, Xalq ta'limi fidoyisi.

Adabiyot olamiga sayohat

Assalomu alaykum, aziz o'quvchi! Keling, tanishib olaylik. Mening ismim – Oqilbek, qo'lingizdagi kitobman. Men bilan do'stlashganlar aqlli va ko'ngli toza bo'ladi. Shu vaqtgacha bunaqasini uchratmagansiz-a? Chunki siz endigina boshlang'ich sinfni tamomladingiz.

5-sinfdan boshlab "Adabiyot" degan alohida dunyo bilan tanishasiz. Men bu yo'lda sizga hamroh bo'laman.

Olam juda keng va xilma-xil ajoyibotlarga to'la! Men bilan do'stlashganingizdan keyin bu haqda ko'proq bilib olasiz. Ana shunday ajoyibotlardan biri badiiy adabiyotdir.

Yaxshi bilasiz, yolg'on gapirish – juda katta ayb. Buni muallimingiz ham, ota-onangiz ham aytgan, barcha yaxshi kitoblarda shunday yozilgan. Lekin "Adabiyot" olamida bunday gap hamisha ham ayb sanalavermaydi. Misol uchun, quyidagi matnni diqqat bilan o'qing va o'zingiz baho bering.

Oynur ismli qiz Boybek degan bola bilan hovlida gaplashib o'tirardi. Lekin ular boshqalar singari shunchaki gurunglashmasdan, bir-biriga g'alati uydirmalarni aytib berardi.

– Bobomning bo'ylari osmonga tegay-tegay deb turar ekan, – dedi Boybek.

– Mabodo bobongning yelkalariga qandaydir etak tegib turganday bo'lmas ekanmi? – so'radi Oynur.

– Ha, shunday ekan.

– Shu mening bobomning etaklari bo'lgan.

– Unda sening bobong devlardan ham bahaybat ekanlar-da?

– Bo'lmasam-chi!

Shu vaqt ularning yoniga Oybek kelib o'tirdi. Bolalarning gaplarini jimgina tinglab, oxirida:

– Rosa yolg'onchi ekansizlar-ku, uyalmaganlaringni qaranglar! – dedi.

– Nega uyalarkanmiz, biz hech kimni aldayotganimiz yo'q?! Shunchaki ertak qahramonlarini eslab, turli voqealarni to'qiyapmiz.

– Ertak emish. Topgan ishini-chi!

– Ha, nima bo'пти? Ertak to'qish oson deb o'ylaysanmi?

– Oson bo'lmay, nima?

– Oson bo'lsa, biror nima to'qi-chi, – dedi Boybek.

Oybek ancha vaqt o'ylanib qoldi. Xayoliga hech narsa kelavermagach, xijolat bo'lib dedi:
– Sizlar shuncha yolg'on to'qiganlaring bilan hech qanday foydasi yo'q. Mana, men bugun gapirgan yolg'onimdan foyda ko'rdim.

– Qanaqa foyda ko'rding? Yolg'onning ham foydasi bo'ladimi? – so'radi Boybek shoshapisha.

– Bo'lmasa-chi! Kechqurun biznikiga mehmon keladigan ekan. Onam bozordan keltirgan qulupnaylarining bir likopchasini olib qo'ydi-da, bizga tegmaslikni tayinladi.

Uyda ukam Asilbek ikkalamiz edik. Tushga yaqin ukam uxlab qoldi. Mening esa likopchadagi qulupnaydan yegim kelaverdi. Axiyri yarmini yedim-da, mendan ko'rishmasin deb Asilbekning lablari atrofiga qulupnay surtib qo'ydim. Onam dasturxon tuzayotganida qulupnay kamayib qolganini ko'rib: "Kim tegdi?" deb so'radi.

"Asilbek yegan bo'lsa kerak, men tegmadim", dedim. Onam ukamning labidagi qulupnay dog'ini ko'rib, rosa urishdi. Mehmonlar oldiga ozgina meva qo'yib bo'lmaydi deb qulupnaylarning qolganini ham menga berdi. Yolg'onning foydasi shu-da!

Shu vaqt ularning oldiga yig'lagani ko'zlaridan sezilib turgan Asilbek kelib o'tirdi. Oybek tezgina o'rnidan turib, bolalar bilan xayrlashmay ham ketib qoldi.

– Nega xafasan? – so'radi Boybek.

– Mehmonlarga atalgan qulupnayni yeb qo'yibsang deb onam rosa adabimni berdilar. Aslida men tegmagandim. Balki, Oybek akam yegandir?..

– E, shunaqami? Qo'y, xafa bo'lma. Mana, mening olimanni yeya qol.

– O'zingiz yemaysizmi?

– Men ertalabdan beri to'rt xalta olma yedim, – javob berdi Boybek.

– Mana bu qandlardan ham ola qol, – gapga qo'shildi Oynur.

– Nega? O'zingiz yedingizmi?

– Ehe! Bu – bugun yegan qandlarimning bir yuz o'ninchi, – javob berdi Oynur.

Xo'sh, bu o'rinda kim haqiqiy yolg'onchi ekanini aytinglar-chi, bolalar? Oynur bilan Boybek yolg'onchimi yoki Oybek? Boybek va Oynurni biroz xayolparast, to'qimachi deyish mumkin. Unday bo'lsa, yolg'onning xayoliy to'qimadan qanday farqi bor?

Buni aniqlash uchun xattaxta (doska)da ikki ustun qilib yozilgan so'zlarga jiddiyroq e'tibor berish kerak:

Xayol	Yolg'on
To'qima	Aldov
Tasavvur	Laqillatish
Uydirma	Tuhmat
Qiziqarli	Ziyon
Ezgulik	Yomonlik

Boybek bilan Oynur aslida bo'lmagan gaplarni suhbatlari qiziqarli chiqishi uchun, Oybek esa foyda ko'rish (birovni aldash) uchun to'qib chiqardi. Shuning uchun ham Oybekning gapi yolg'onchilik, Boybek bilan Oynurning gaplari esa xayoliy to'qima edi. Xayolot olami boshqa odamlarga ziyon keltirmaydi, yolg'onning esa zarari tegadi. Ana endi diqqat bilan qarab, xattaxtdagi ikki ustun so'zlardan qaysilari badiiy adabiyotga aloqadorligini bilib olishingiz mumkin bo'ladi.

Badiiy adabiyot namunalari kitoblarda jamlanadi. Ular esa o'z sirlarini hammaga ham ochavermaydi. Kitobni suygan, qadriga yetgan bolalargagina bilimlar olami kaliti nasib etadi. Qani, tayyormisiz? Bo'lmasa, so'z dunyosi bo'ylab sayohatga ketdik!

Keling, suhbatlashamiz

1. Oqilbekning aytganlaridan qanday xulosaga keldingiz? Izohlang.
2. Yolg'onning xayoliy to'qimadan farqini anglay oldingizmi? Tushunganlaringizni asoslashga harakat qiling.
3. Mashhur fizik olim Albert Eynshteynning quyidagi gaplariga diqqat qiling: *“Tasavvur bilimdan ko'ra ko'proq ahamiyatga ega. Bilim biz hozir biladigan va tushunadigan narsalargagina tayanadi. Tasavvur esa butun olamni va biz qachonlardir tushunadigan, bilib oladigan narsalarni ham qamraydi”*. Ushbu fikrdan kelib chiqib, tasavvur va bilimning inson hayotidagi o'rnini haqida fikr bildiring. Adabiyot uchun qaysi biri muhimroq ekaniga oydinlik kiriting.

Uyga vazifa

Quyidagilarni daftaringizda to'ldiring. O'zingizga yoqqan ertak haqida yozing.

Asar qahramonlari

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

Tushunarsiz so'zlar lug'ati

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

Eng hayajonli lavhalar

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

Taassurotlar

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

Qahramonga tavsiya

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

Asardan olingan hayotiy saboq

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

Asar qahramonlaridan biriga maktub

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

---

* * * * *

vab-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com vab-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga telegram orqali bog'lanishingiz yoki nza456, nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi.

5-sinf adabiyot 1-qism darsligini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To'lov uchun: HUMO 9860230104973329

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali vab-saytlarga joylamang.

Kanal va gruppalariga tarqatmang.

OMONATGA

HIYONAT QILMANG.

MUNDARIJA

Adabiyot olamiga sayohat	3
Abdulla Oripov	8
“Men nechun sevaman O‘zbekistonni?”, “Miltiraydi mitti yulduz”, “Burgut”, “Tilla baliqcha” she‘rlari	
Ertaklar	15
“Uch og‘a-ini botirlar” ertagi	
Hadislar	28
Imom al-Buxoriy hayoti va faoliyati	
Abdusaid Ko‘chimov	39
“Boychechak”, “Hovlidagi maydoncha” hikoyalari	
Matnazar Abdulhakim	56
“Darsdan so‘ng...” she‘ri	
Sharq hikoyat va rivoyatlari	61
“Ibn Sino shogirdlari”, “Non hurmati”, “Ota vasiyati”, “Yaxshilik unutilmaydi”	
Hamza Imonberdiyev	68
“Ohu”, “Turnalar”, “G‘anicha” she‘rlari	
Isajon Sulton	75
“Otamga nimadir bo‘ldi...” hikoyasi	
Mirtemir	89
“Bulut”, “To‘rg‘ay”, “Shudring”, “Baliq ovi”, “Qishlog‘im” she‘rlari	